

บทความพิเศษ

องค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทเกี่ยวกับการบริการโลหิต

สร้อยสงองค์ พิภูลสด

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

ในอดีตเมื่อแรกเริ่มมีงานบริการโลหิตได้ถือกำเนิดในประเทศที่พัฒนาแล้ว และใช้อยู่ในเรื่องทดแทนโลหิตฉุกเฉินเช่น คลอดบุตร แห้งบุตร บาดเจ็บสาหัสทั้งที่เกิดในสงครามและในอุบัติเหตุ ต่อมาจึงมีการศึกษาเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการรักษาโรค เช่นภาวะซีดในโรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย ไนโรคมะเร็งระยะต่างๆ และได้ขยายไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนารวมไปถึงที่ด้อยพัฒนา จนถือว่างานบริการโลหิตเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในเรื่องคุณภาพเพื่อรับรอง เริ่มตั้งแต่ผู้บริจาคโลหิตจนถึงผู้ป่วย ตลอดเส้นทางเป็นห่วงโซ่คุณภาพที่เกี่ยวข้องกัน

ในแต่ละประเทศทั่วโลก งานบริการโลหิตมีมาตรฐานแตกต่างกันหลากหลาย ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกอย่างมีการติดต่อเชื่อมโยงถึงกันหมดได้อย่างง่ายดาย จึงเป็นโอกาสดีที่มีองค์การระดับโลกและนานาชาติเข้ามาควบคุมกำกับดูแลงานบริการโลหิตของประเทศต่างๆ โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับให้ทุกๆ ประเทศทั้งที่ด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนายึดเป็นหลักการว่าต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพไม่น้อยกว่ามาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งในหลายๆ เกณฑ์ระดับสากลที่ดูเหมือนจะล้าหลังไปสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้มุ่งหวังให้ประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนามีแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกันและมุ่งไปสู่การพัฒนา ขยับเข้ามาตรฐานที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ โดยมีรูปแบบแตกต่างกัน เช่นจัดประชุมระดับนโยบายแก่ผู้บริหารสูงสุดที่รับผิดชอบงานบริการโลหิตของประเทศ ซึ่งจะเลือกบางประเทศให้เป็นผู้นำอยู่ในแต่ละพื้นที่ของโลก หรือเป็นในรูปแบบประชุมวิชาการ การออกวารสารวิชาการ รวมทั้งการออกจูลสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้โอกาสได้เรียนรู้วิชาการ งานบริการโลหิต เพิ่มขึ้นอย่างเปิดกว้างให้ทุกประเทศ

องค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทเกี่ยวกับการบริการโลหิตมี

7 องค์การหลัก คือ

1. องค์การอนามัยโลก (World Health Organization WHO)¹
2. สภากาชาดและสภาซีกวงเดือนแดงระหว่างประเทศ (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies - IFRC/RC)²
3. สมาคมบริการโลหิตระหว่างประเทศ (International

Society of Blood Transfusion - ISBT)³

4. สมาพันธ์ผู้บริจาคโลหิตระหว่างประเทศ (International Federation of Blood Donor Organizations - IFBDO/ FIODS)⁴
5. สมาคมธนาคารโลหิตแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of Blood Banks - AABB)⁵
6. สภากรรณการแห่งยุโรป (Council of Europe - COE)⁶
7. สมาคมการทำผลิตภัณฑ์พลาสมาระหว่างประเทศ (International Plasma Fractionation Association - IPFA)

1. องค์การอนามัยโลก (WHO) มี 5 ยุทธศาสตร์หลัก^๑

1. เสริมสร้างระบบงานบริการโลหิตที่มีการบริหารจัดการที่ดี และอยู่ในระบบคุณภาพ (Quality system) ซึ่งจะทำให้ได้โลหิตที่ปลอดภัยต่อผู้ป่วยอย่างเพียงพอและทันต่อการรักษา
2. เจาะเก็บโลหิตจากผู้บริจาคที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน (voluntary non-remunerated blood donors) และมาจากประชาชนกลุ่มเสี่ยงต่ำ (low-risk population) โดยพยายามลดการรับบริจาคโลหิตจากญาติ (family replacement) รวมทั้งกำจัดการซื้อขายโลหิต (paid donation) และต้องมีระบบการคัดเลือกผู้บริจาคโลหิตอย่างเคร่งครัด (donor selection procedures)
3. มีการตรวจคัดกรองคุณภาพโลหิตที่ได้มาตรฐานรับรอง (good laboratory practice) เพื่อคัดกรองเชื้อไวรัสเอชไอวี เชื้อไวรัสตับอักเสบบี ซีฟิลิส และเชื้ออื่นๆ ตามความจำเป็น รวมถึงการตรวจหมู่โลหิต การตรวจความเข้ากันได้ของโลหิตผู้บริจาคและผู้ป่วย และการจ่ายโลหิตให้ผู้ป่วยอย่างมีระบบสอบทานย้อนกลับได้
4. ลดการใช้โลหิตที่ไม่จำเป็นต่อผู้ป่วย โดยมีการใช้โลหิตอย่างถูกต้องเหมาะสม (appropriate clinical use) รวมทั้งการใช้สารละลายน้ำเกลือหรือสารเหลวอื่นที่ใช้นแทนโลหิตได้ในบางกรณี
5. ต้องใช้ระบบคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงานบริการโลหิตและให้งานบริการโลหิตเป็นหนึ่งในบริการสาธารณสุขขั้นมูลฐาน (Primary health care program)

2. สภากาชาดและสภาชั่งกวงเดือนแดงระหว่างประเทศ (IFRC)

เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดในโลกในเรื่องการดูแลบรรเทาทุกข์และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยหลักการของมนุษยธรรม ประกอบด้วยสมาชิก 186 ประเทศ ในส่วนของงานบริการโลหิตทำงานร่วมกันกับ WHO โดย IFRC มุ่งไปที่ด้านกรรณรงค์จัดหาผู้บริจาคโลหิต เพื่อดูแลความปลอดภัยของโลหิตที่ใช้กับผู้ป่วยในหัวข้อ Blood Safety และจะเชิญผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ ที่มีการพัฒนางานบริการโลหิตที่ดีแล้ว เป็น Global Advisory Panel (GAP)^{8,9} on Blood Safety ซึ่งแต่งตั้งเมื่อ พ.ศ. 2543 มีการประชุมกันปีละ 1-2 ครั้งในประเด็นต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมา 2-3 ปีนี้ จะเน้นไปที่ผู้บริจาคโลหิตซึ่งเป็นต้นทางของโลหิตที่ปลอดภัยทั้งหมดที่ได้จากผู้ให้สมัครใจบริจาคโลหิตโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (100% voluntary non-remunerated Blood donors-VNRBD) จากกลุ่มที่ปลอดภัย ซึ่งปัจจุบันคือกลุ่มเยาวชนและได้จัดตั้งชมรม Club 25⁹ เผยแพร่ไปทั่วโลก

3. สมาคมบริการโลหิตระหว่างประเทศ (ISBT)

เป็นสมาคมระดับโลกที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2478 เพื่อรวบรวมและเผยแพร่งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องทางวิชาการเกี่ยวกับงานบริการโลหิตและเวชศาสตร์บริการโลหิต (blood transfusion/transfusion medicine) ทั้งหมด โดยรวมผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการจากทั่วโลก และยังได้ออกรหัสบาร์โค้ดของโลหิตบริจาค เนื้อเยื่อและผลิตภัณฑ์เซลล์ (blood, tissue, cellular products) เรียกว่า ISBT 128 standard¹⁰ ซึ่งเริ่มใช้กันในประเทศอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศเยอรมันนี มีสำนักงานอยู่ที่กรุงอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 85 ประเทศ จัดการประชุมทางวิชาการระดับโลก (international conference) เป็นประจำทุกปี ปีละหลายครั้ง ย้ายสถานที่จัดประชุมไปตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก นอกจากนี้ยังออกวารสารอย่างเป็นทางการทางวิชาการที่สำคัญของวงการบริการโลหิต เป็น official journal ของ ISBT ชื่อวารสาร Vox Sanguinis ที่เรียกสั้นๆ ว่า Vox Sang พิมพ์โดยบริษัท Wiley-Blackwell¹¹ นอกจากนี้ยังออกจลสารทุก 3 เดือน เป็น Quarterly Newsletter ของ ISBT ชื่อ Transfusion Today¹²

4. สมาพันธ์ผู้บริจาคโลหิตระหว่างประเทศ (IFBDO/FIODS)

ส่วนมากจะรู้จักมาก่อนในชื่อ FIODS เพราะก่อตั้งขึ้นที่ประเทศลัคเซมเบิร์ก เมื่อ พ.ศ. 2498 มีประธานคนแรกชื่อ Roger Guénin และจะหมุนเวียนกันไปในกลุ่มประเทศยุโรป ต่อมาจึงเป็นองค์กรระหว่างประเทศ และจัดการประชุมเป็นประจำทุก 1-2

ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้โลหิตบริจาคจากผู้สมัครใจและไม่หวังสิ่งตอบแทน (Voluntary unpaid blood donors) มีปริมาณที่เพียงพอและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศในเรื่องปริมาณและคุณภาพ และเป็นองค์กรตัวแทนของผู้บริจาคโลหิตเพื่อร่วมกิจกรรมหรือกำหนดทิศทาง ซึ่งประกอบไปด้วยด้านวิชาการและด้านจริยธรรมควบคู่กันไป ให้มีการปฏิบัติต่อผู้บริจาคโลหิตอย่างถูกต้อง ทั่วถึงและมีทักษะทางวิชาชีพ ให้มีการดูแลความปลอดภัยของผู้บริจาคโลหิต และให้มีรายงานเฝ้าระวัง (donor vigilance) รวมอยู่ในรายงานของเฝ้าระวังทางด้านผู้ป่วยที่ได้รับโลหิต (hemovigilance) เช่นในการเจาะเก็บโลหิตจากผู้บริจาคโลหิตแล้วมีรอยเขียวช้ำ เจ็บเสียว ชา มากน้อยในระดับต่างๆ รวมถึงระยะเวลาว่าจะหาย เพื่อแก้ไขและป้องกัน และติดตามควบคุมคุณภาพจากผู้บริจาคโลหิตด้วย ไม่ใช่แค่คำนึงแต่ผู้ป่วยด้านเดียวและขณะนี้ได้แตกสาขาออกไปที่กลุ่มเยาวชนมีการประชุม International Youth Forum ให้เยาวชนได้มีส่วนอย่างมากในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในงานวันผู้บริจาคโลหิตโลก (World Blood Donor Day)

5. สมาคมธนาคารโลหิตแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of Blood Bank-AABB)

เป็นสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เพื่อดูแลมาตรฐานงานธนาคารโลหิตของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาทั้ง 50 รัฐ ต่อมาในฐานะเป็นผู้นำทางวิชาการจึงได้ขยายขึ้นเป็นสมาคมระหว่างประเทศ ประกอบด้วยสมาชิกประจำทั้ง 50 รัฐ และอีก 80 ประเทศและคณะกรรมการอีกมากกว่า 30 ชุด ซึ่งมาจากอาสาสมัครที่เป็นมืออาชีพ มีสถาบันเข้าร่วมด้วยเกือบ 2,000 แห่ง รวมทั้งธนาคารเลือดระดับชุมชนและโรงพยาบาลและห้องปฏิบัติการรวมทั้งสมาชิกประมาณ 8,000 คนที่เป็นแพทย์ พยาบาล นักวิทยาศาสตร์ นักเทคนิคการแพทย์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องโลหิตที่ใช้กับผู้ป่วย และปัจจุบันได้รวมไปถึงเวชศาสตร์การปลูกถ่ายไขกระดูก (transplantation medicine) โดยได้รวบรวมนักวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ด้านเทคนิคการตรวจทั้งหมดในงานธนาคารเลือด ด้านการรักษาโรคด้วยโลหิต ด้วยการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานคุณภาพ (accreditations) การกระตุ้นให้สาธารณชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญต่อการบริจาคโลหิตด้วยความสมัครใจ จะเป็นโลหิตที่มีคุณภาพดีกว่าโลหิตที่ได้จากญาติหรือการซื้อขาย นอกจากนี้ยังได้ออกหนังสือที่ใช้เป็นตำราคู่มือและยึดถือเป็นมาตรฐานในการดำเนินงานบริการโลหิตทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการต่างๆ ในห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่งานหนังสือเป็นตำราคู่มือ วารสารและจลสาร ดังนี้

1. AABB Technical Manual ซึ่งปัจจุบันมีถึงฉบับที่ 16th edition, 2008¹³
2. วารสาร Transfusion¹⁴
3. Standards for Blood Banks and Transfusion Service ปัจจุบันมีถึงฉบับที่ 26th edition¹⁵

6. สภากรรมการแห่งยุโรป (Council of Europe - COE)

Council of Europe เป็นอีกองค์กรหนึ่งซึ่งเทียบเคียงกับ AABB ในเรื่องของ Good Laboratory และ QC ต่างๆ ตาม European เรื่องของ GL และ QC ต่างๆ European Directorate for the Quality of Medicines and Health Care (EDQM) (Council of Europe) เป็นองค์กรที่เกี่ยวกับการใช้โลหิต ครอบคลุมการบริการโลหิตโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ด้านจริยธรรมและกฎหมาย เพื่อให้มั่นใจว่ามีโลหิตเพียงพอและมีคุณภาพ และมีการใช้โลหิตอย่างเหมาะสม เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2492 มีสมาชิก 47 รัฐ ตัวแทนประชากร 800 ล้านคน มีสำนักงานอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส มีจุดประสงค์คุ้มครองในด้านสิทธิมนุษยชน (human rights) ด้านประชาธิปไตยที่ให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน (democracy) และด้านกฎเกณฑ์ของกฎหมาย (rules of law) มีคณะกรรมการในการดูแลทางด้าน การแพทย์และการสาธารณสุขอื่นๆ

นอกเหนือจากงานด้าน blood transfusion แล้ว ยังรวมไปถึงการปลูกถ่ายอวัยวะ (organ transplantation) และด้านผลิตภัณฑ์ยา โดยได้ออกข้อเสนอแนะเป็นประกาศคือ Blood Transfusion Recommendations, คู่มือแนวปฏิบัติคือ Guide to the Preparation, Use and Quality Assurance of Blood Components 14th Edition (2008) และกำลังจะมี 15th ed. ในปี 2010

ส่วนด้านการควบคุมผลิตภัณฑ์ยา โดยออกคู่มือควบคุมชื่อ European Pharmacopoeia Recommendation No.R (90) 9 on Plasma products and European self-sufficiency, Recommendation No.R (96) 11 on documentation and record-keeping to guarantee the traceability of blood and blood products especially in hospitals.

7. สมาคมการทำผลิตภัณฑ์พลาสมาระหว่างประเทศ (International Plasma Fractionation Association - IPFA)

เป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไรในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำ plasma fractionation ของทั่วโลก ประกอบไปด้วย 14 องค์กรย่อยจาก 13 ประเทศ สำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์

ขยายกิจกรรมจากเดิมเกี่ยวข้องกับเฉพาะประเทศในยุโรป เป็น European Plasma Fractionation Association (EPFA) เมื่อ พ.ศ. 2547 จึงได้ขยายขึ้นเป็นของทั่วโลก สนับสนุนให้ทุกประเทศจัดหาพลาสมาจากความสมัครใจของผู้บริจาคโลหิต เพื่อให้ได้พลาสมาที่เพียงพอใช้ในประเทศ มีคุณภาพปลอดภัยต่อผู้ป่วย โดยมีการจัดประชุมนานาชาติ ทั้ง conference และ workshop ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์โลหิตและพลาสมา (blood, plasma derivatives)

สรุป งานบริการโลหิตเป็นงานที่สำคัญต่อชีวิตและสุขภาพของมวลมนุษยชาติ เพราะมีผลต่อทั้งผู้ให้และผู้รับโลหิต จึงมีองค์กรระดับสากลมาร่วมกันควบคุมดูแลให้มีมาตรฐานและมีเกณฑ์ขั้นต่ำและขั้นสูง เพื่อประเทศต่างๆ ทุกระดับสามารถยึดถือเป็นเป้าประสงค์ (bench mark) ที่จะพัฒนาต่อไปให้ทัดเทียมหรือก้าวหน้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ของผู้ป่วยที่จะรับโลหิตและพร้อมกับปกป้องความปลอดภัยของผู้บริจาคโลหิต

เอกสารอ้างอิง

1. www.who.int
2. www.ifrc.org
3. www.isbt-web.org
4. www.fiops.org
5. www.aabb.org
6. www.coe.int
7. www.ipfa.nl
8. www.who.int/bct. Department of Blood Safety and Clinical Technology WHO. Geneva, Switzerland
9. www.ifrc.org/youth/activities/club 25.
10. www.iccbba.org
11. www.blackwellpublishing.com. Vox
12. Transfusiontoday@isbtweb.org
13. www.aabb.bookstore
14. www.transfusion.org
15. www.aabb.org/Services

